

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞI'NA

Aşağıdaki sorularımın Başbakan Yardımcısı Sayın Bekir Bozdağ tarafından yazılı olarak yanıtlanmasını arz ederim.

Melda Onur
İstanbul Milletvekili

3194 sayılı İmar Kanunu'nun amacı "yerleşme yerleri ile bu yerlerdeki yapılaşmaların; plan, fen, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünü sağlamak" olduğu (madde: 1), "Belediye ve mücavir alan sınırları içinde ve dışında kalan yerlerde yapılacak planlar ile inşa edilecek resmi ve özel bütün yapıların bu Kanun hükümlerine tabi" olduğu (madde: 2), Türkiye sınırları içindeki "Herhangi bir sahanın, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamayacağı" (madde: 3) belirtilmiş, İmar Kanunu'nun istisnası olan Yasalar 4. madde de açıklanmış, bu yasalar arasında 22.06.1965 tarihli ve 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun sayılmamıştır.

3194 sayılı İmar Yasası'nın "Arazi ve arsa düzenlemesi" başlıklı 18. maddesinin üçüncü maddesinde de, "ibadet yerleri" umumî hizmetler arasında sayılmış ve anılan madde de sayılan yerlerle birlikte uygulama imar planları esas alınarak belediyeler veya valiliklerce düzenlemeye tabi tutulan arazi ve arsaların dağıtımı sırasında bunların yüzölçümlerinden, düzenleme dolayısıyla meydana gelen değer artışları karşılığında düzenlemeden önceki yüzölçümlerinin yüzde kırkını geçemeyecek şekilde "düzenleme ortaklık payı" olarak düşülen alanlardan karşılanacağı ve bu alanların ayrıldıkları hizmetlerle ilgili tesislerden başka maksatlarla kullanılamayacağı belirtilmiştir.

3194 sayılı İmar Yasası'nın Ek 2. maddesinde ise, "İmar planlarının tanziminde, planlanan beldenin ve bölgenin şartları ile müstakbel ihtiyaçları göz önünde tutularak lüzumlu ibadet yerleri ayrılır. İl, ilçe ve kasabalarda mülkî idare amirinin izni alınmak ve imar mevzuatına uygun olmak şartıyla ibadethane yapılabilir. İbadet yeri, imar mevzuatına aykırı olarak başka maksatlara tahsis edilemez." denilerek maddeler arasında paralellikler sağlanmıştır.

İmar Kanunu'nun uygulanmasını sağlamak üzerine Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından çıkarılan Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin "Kent bölgeleri tanımları ve alan kullanış şartları" ile ilgili 14. maddesinde, "2. Sosyal ve kültürel altyapı alanları" kapsamında sayılan ibadet yerleri, "ç) İbadet yeri: İbadet etmek ve dini hizmetlerden faydalanmak amacıyla insanların toplandığı, dinî tesis ve külliyesinin, dinî tesisin mimarisi ile uyumlu olmak koşuluyla dinî tesise ait; lojman, kütüphane, aşevi, dinlenme salonu, yurt ve kurs yapısı ile gashane, şadırvan ve hela gibi müştemilatların, açık veya zemin altında kapalı otoparkın da yapılabildiği alanlardır." şeklinde tanımlanmış ve bu alanlarda ne tür faaliyetlerin sürdürülebileceği açıklanmış bulunmaktadır.

İbadet yerleri, inananların ibadetine ayrılmış kamuya açık mabetlerdir.

Nüfusunun büyük bir çoğunluğu müslüman olan ülkemizde de, camiler, müslümanların ibadetine mahsus umuma açık mabetlerdendir. Bu nitelikleri gereği de kamu mallarındandır. 3402 sayılı Kadastro Yasası'nın 16. maddesi kamunun ortak kullanımına ayrılan yerlerden biri olarak tanımladığı camileri Hazine, kamu kurum ve kuruluşları, il, belediye, köy veya mahalli idare birlikleri tüzel kişilikleri adına tespit olunacağı hükmünü içermektedir. Bunun yanında, Türk Medeni Kanunu'nun 715. maddesinde de, yaranı kamuya ait malların kural olarak devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğuna değinilmiş, bunların işletilme ve kullanılmasının özel hükümlerle düzenleneceği belirtilmiştir.

Bu konuda özel yasa olan, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 35. maddesinde cami ve mescitlerin Diyanet İşleri Başkanlığının izni ile açılıp Başkanlıkça yönetileceği, gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapıldığı halde izinli veya izinsiz olarak ibadete açılmış bulunan cami ve mescitlerin yönetiminin üç ay içerisinde Diyanet İşleri Başkanlığına devredileceği hükmü getirilmiştir.

Yargıtay'a göre (Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı, 25.11.1998, E. 1998/1-821, K. 1998/837), "...Camiler kamunun ortak kullanımına ayrılan kamu mallarındandır. Bu taşınmazların kamu tüzel kişileri dışında özel ve tüzel kişiler adına tespiti ve tescili mümkün değildir..." Yargıtay bir başka kararında da (Yargıtay 1.

32543

Hukuk Dairesi, 27.11.1998, E. 1998/11508, K. 1998/13445), "... Camiler ve müstemilatları kamunun yararlanmasına mahsus kamu mallarından olmakla, kamu tüzel kişileri dışındaki özel ve tüzel kişilerin (vakıf, dernek vs.) mülkiyetine konu olamayacakları gibi, bu yerlerin yönetim ve tasarrufu da kesinlikle özel ve tüzel kişilere bırakılamaz. Keza, din hizmetlerinin bir bütün olarak topluma sunulması amacıyla cami ile birlikte oluşturulan imam evi, kuran kursu ve bu yerleri yaşatma amacının ekonomik desteğini sağlayan, aynı külliye içerisindeki işyerleri de, özel ve tüzel kişilerin edinme ve yönetme yasağı kapsamındadır..." denilmiştir. Yargıtay'ın bir başka kararında da, (Yargıtay 8. Hukuk Dairesi, 29.06.1999, E. 1999/2721, K. 1999/6011), "... 3402 sayılı Kadastro Kanununun 16/A maddesi uyarınca kamunun yararlanmasına ve hizmetine tahsis edilen ve kamu mallarından sayılan cami ve müstemilatı maddede açıklanan Kamu Tüzel Kişileri dışında özel ve tüzel kişilerin (vakıf, dernek gibi) özel mülkiyetine konu olamaz..." denilmiştir.

Yargıtay içtihatlarında, kişilerin ve derneklerin değil mülkiyet hakkı, bu amaçla dava açma veya cami alanlarını kiralama haklarının bile olmadığı belirtilmektedir. Yargıtay içtihadı ile (Yargıtay 6. Hukuk Dairesi, 22.02.2000, E.2000/1413, K.2000/1493), "... Kamu tüzel kişisi niteliği taşımayan davacı derneğin, kamunun yararlanmasına mahsus kamu mallarından olan cami ve müstemilatı ile ilgili olarak mülkiyet hakkı ve bundan kaynaklanan dava hakkı bulunmadığı gibi, kiralayan sıfatıyla dahi dava açma ehliyeti yoktur..." denilerek bu konulara açıklık getirilmiş bulunmaktadır.

Bütün bu düzenlemeler karşısında, kamunun yararlanmasına mahsus, kamu mallarından olan cami ve müstemilatlarının, kamu tüzel kişileri dışında, özel ve tüzel kişilerin (vakıf, dernek vs.) mülkiyetine konu olamayacağı gibi, bu yerlerin yönetim ve tasarrufunun da özel ve tüzel kişilere bırakılmayacağı kesin sonucuna varılmaktadır.

Ayrıca, din hizmetlerinin bir bütün olarak topluma sunulması amacıyla, cami ile birlikte oluşturulan imam evi, kuran kursu ve bu yerleri yaşatma amacının ekonomik desteğini sağlayan, aynı külliye içerisindeki iş yerlerinin yek diğerinden ayrılma olanağı bulunmadığı, buraların da özel ve tüzel kişilerin edinme ve yönetme yasağı kapsamında olacağı kuşkusuzdur.

Osmanlı döneminde ve özellikle Mimar Sinan tarafından yapılan camilerde ve gerek Cumhuriyet döneminde (örneğin Ankara Maltepe Camii) inşa edilen camilerin alt katlarında veya bitişiklerinde yukarıda belirtilen Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinin 14. maddesinde sayılan fonksiyonlar dışında cami ve ibadet dışında başka türlü ticari kullanımlara hiç yer verilmemiştir. Kaldı ki, 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkındaki Kanuna 12.07.2013 tarihli ve 6495 sayılı Kanunun 5. maddesiyle eklenen Ek Madde 4 ile getirilen istisnai hükümde sayılan mekanlar ve kullanım türlerinin de, yukarıda belirtilen mevzuata aykırı kullanışları ifade etmesi düşünülemez. Bir başka ifade ile, 633 sayılı Kanunun Ek Madde 4'de belirtilen kullanım biçimlerinin, ibadet yerlerinin esas amacı ile çelişen, Devlet adına yetki kullanan Diyanet İşleri Başkanlığının camiler üzerindeki denetimini ortadan kaldıracak niteliklerde, imar mevzuatı ve yargı kararları ile uyarlı olmayan, hukuka ve özellikle Anayasanın 2. maddesinde açıklanan Cumhuriyetimizin temel niteliklerine aykırı bir durumdan, düzenlemeden ve farklı ticari alanlardan söz edilmediğinin de kabulü gerekmektedir.

Bu durumda;

1- Türkiye'de ibadet yerlerinin toplam sayısı ve bu sayı içinde cami, havra, sinagog gibi ibadet yerlerinin dağılımı nedir? Söz konusu ibadet yerlerinin türleri ile inşa edildikleri yıllara ve belediyelere göre dağılımları nedir?

2-Türkiye sınırları içerisinde, yapı ruhsatı ve yapı kullanma izni gibi yasal belgeleri bulunan cami sayısı ne kadardır? Camilerin imar yasası ve yönetmeliği ile yürürlükteki mevzuata uygun inşa edilmelerini sağlama görevi hangi kuruma aittir? Yasal izinleri bulunmayan cami sayısı nedir ve bunların mevcut haliyle kullanılmaları imar mevzuatına uygun mudur değilse bunların kullanılmalarına hangi yasa veya mevzuat izin vermektedir?

3-Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği'nin 14. Maddesinde ibadet yerleri "sosyal ve kültürel altyapı alanları" içinde sayılmış ve içerisinde ne tür fonksiyonların yer alabileceği açıklanmıştır? Yönetmeliğin belirtilen maddesinde, "İbadet yeri: İbadet etmek ve dini hizmetlerden faydalanmak amacıyla insanların toplandığı, dinî tesis ve külliyesinin, dinî tesisin mimarisi ile uyumlu olmak koşuluyla dinî tesise ait; lojman, kütüphane, aşevi, dinlenme salonu, yurt ve kurs yapısı ile gasilhane, şadırvan ve hela gibi müstemilatların, açık veya zemin altında kapalı otoparkın da yapılabildiği alanlardır." denilerek sayılan fonksiyonlar dışında başka ticari veya benzeri ünitelerin olamayacağı açıklanmıştır. Buna karşın, camilerin altında veya bitişğinde, yukarıda belirtilen fonksiyonların dışında, kamuoyuna yansıyan haberlerden, "düğün salonu, berber, market, bakkal, büro, lokanta, büfe ve benzeri" çok sayıda ticari ünitenin bulunduğu belirtilmektedir. Bu durumdaki camilerin sayısı kaçtır? Bu tür ticari üniteler camilerin manevi anlamı ve din hizmetlerinin gereği ile uyumlu mudur değilse bunların tamamen kaldırılması düşünülmekte midir? Bu tür ticari işyerlerinden elde edilen gelirlerin yıllık

toplama ne kadardır? Bu gelirler nerelerde toplanmakta ve hangi amaçlarla kullanılmaktadır? İbadet yerlerine eklenmiş çeşitli ticari kurumlar ve alışveriş merkezlerine izin veren bir yönetmelik bulunmakta mıdır? Bu izinlere imkan sağlayan yasal düzenleme nedir?

32543

4- Planlı Alanlar İmar Yönetmeliğinin 14. maddesi gereği, camilerin, sosyal ve kültürel altyapı alanları içinde olmaları ve yalnızca bu alanlara isabet eden yerlerde inşa edilmeleri gerekmektedir. Mevcut durumda, camilerin üzerinde yer aldıkları taşınmazların mülkiyeti hangi kurum, kuruluş, dernek, vakıf ve benzeri kuruluşlara aittir? Özel kişi veya gerçek tüzel kişilere ait taşınmazlar üzerindeki camilerin sayısı nedir?

5-633 Sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun'a 12 Temmuz 2013 tarihinde getirilen Ek 4. maddede belirtilen;

5.1. Mazbut ve mülhak vakıflar ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine ait olanlar hariç olmak üzere, mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşları ile Hazineye ait taşınmazların üzerinde dernek veya vakıflarca kendi kaynaklarından ve/veya toplanan bağış ve yardımlarla yaptırılan (bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce yaptırılmış olanlar dahil) cami ve mescitler ile Kur'an kurslarının sayısı kaçtır?

5.2. Mülkiyeti mazbut ve mülhak vakıflar ile Vakıflar Genel Müdürlüğüne ve gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine ait olanlar dışında kalanlar ile mülkiyeti kamu kurum ve kuruluşları ile Hazineye ait taşınmazların üzerinde dernek veya vakıflarca kendi kaynaklarıyla ve/veya toplanan bağış ve yardımlarla yaptırılanların (bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce yaptırılmış olanlar dahil) dışında kalan cami ve mescitler ile Kur'an kurslarının sayısı kaçtır?

5.3. Yukarıda sayılan cami, mescit ile Kur'an kurslarından bunlara eklenmiş ticari işyerine sahip olanların sayısı kaçtır?

5.4. Bu düzenlemede iki kez dile getirilen "cami ve mescitler ile Kur'an kurslarının bir kısmında veya eklentisi ya da bütünleyici parçasında bulunan ve ticari faaliyetlerde kullanılması öngörülen kısımları" ibaresindeki ticari faaliyetler nelerdir? Bu faaliyetlerin tanımının yapıldığı ilgili yasal düzenleme nedir?

6-Eğer böyle bir düzenleme yok ise, ibadethanelerin sosyal ve kültürel altyapı alanlarını belirleyen yönetmeliğin gereği yerine getirilerek, yönetmelikte sayılanların dışındaki ticari amaçlı izinler iptal edilecek midir?